

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 Din

za pol leta 30 Din

za vse leto 60 Din

Posamezne številke 1,50 Din

Za inostranstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 25. septembra 1936.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Slovenska politika

O razmerju političnih sil na Slovenskem.

I.

Kdor si domišlja, da se da razmerje politične moči posameznih naših političnih skupin izračunati s svinčnikom v roki in izraziti v številkah ali odstotkih, ne pozna dinamike političnega življenja in doživi lahko vsak dan svoja presenečenja. Podtalne sile se odtegujejo tehtanju in analiziranju. Zato so ta razglabljanja bolj splošnega značaja in napisana s polno zavestjo, da dogodki lahko eno ali drugo trditev ovržejo.

Najmočnejša naša politična skupina, bivša SES, je v opoziciji predstavljala jedro in hrbtenico vsega slovenskega odpora proti centralističnim in unifikacijskim silam v državi. Bolj ko vsaka druga je bila upravičena govoriti v imenu slovenskega ljudstva. Njeni pripadniki so bili v dobi diktature glavna opora bojevniškega gibanja. Bivša SLS je bila po mnenju mnogih poklicana, da združi vse opozicijske sile na Slovenskem ter ustvari gibanje, podobno Mačkovemu na Hrvaškem. V tem primeru bi bila zveza med slovensko in hrvaško opozicijo po sebi dana. Marsikdo je videl v tem zgodovinsko nalogo SLS. Z ustanovitvijo JRZ se je razvoj drugače usmeril. Kljub svojemu močnemu položaju mora JRZ pri nas računati, da radikalna gesla danes med kmečkim ljudstvom bolj užigajo, ko kdaj poprej. Žalostne politične in socialne razmere so jim pripravile ugodna tla. Zato se ne smemo čuditi, da hrvaško narodno in kmečko gibanje vpliva na sosednje slovenske okraje. Široko odprta dolga meja nasproti Hrvaški pospešuje ožje stike obeh narodov. Medtem pa ko je mačkovstvo oziroma radičevstvo na Hrvaškem avtonomno narodno gibanje, je pri nas površinski in politično sredobežen pojav. Če uspehi mačkovstva na Slovenskem na eni strani dokazujejo, da je slovensko ljudstvo dovzetno za radikalnejšo narodno politiko, pa priča na drugi strani, da je znaten del našega kmečkega ljudstva še politično nepreračunljiv in nezanesljiv. V tem dejstvu je precejšnja nevarnost za slovensko stvar. Marsikdo, ki se danes ogreva za Mačka, se bo lahko jutri navduševal za Hitlerja ali katero drugo tujo veličino. Tudi ne kaže maliti nekaterih pojavov hrvaškega imperializma, da si se ta nevarnost od neke strani namenoma pretirava in skuša predočiti položaj tako, ko da bi morali Slovenci iz-

birati med hrvaško ali srbsko hegemonijo. Na vsak način pa je s slovenskega stališča vsako stanje nezdravo, ko nekdo izven nas neposredno in odločilno posega v razvoj našega političnega življenja in so slovenski politiki primorani pogajati se o izključno slovenskih stvareh z voditeljem drugega naroda.

II.

Za pravilno ocenjevanje našega položaja si moramo predočiti, da je slovensko kmečko ljudstvo do danes glavni nosilec slovenske avtonomne misli. To kmečko ljudstvo predstavlja samo še 60 odstotkov vsega slovenskega prebivalstva. Tem važnejše je vprašanje politične discipliniranosti tega narodovega sloja. Seveda ni pojav rastoče politične prevračljivosti kmečkega ljudstva slovenska posebnost. Tudi drugod vidimo, da hodi politika svoja pota in ne sledi več brezpogojno starim svetovnonazornim ali drugim ločnicam. Prenagljena pa bi bila sodba, da se je konzervativni slovenski kmet tudi duhovno preusmeril in se izneveril svojim izročilom. Evharistični kongres v Ljubljani in Slomškova slavnost v Mariboru govorita v tem oziru dosti prepričevalno. Kdor dela svoje račune o našem kmečkem ljudstvu, naj tega ne preze.

Slovensko svobodnomiselno razumnštvo je še vedno glavna opora protislovenske politike. Medtem pa ko je bila prva povojna leta le majhna skupina, ki je položaj slovenstva jasno spoznala in se brezpogojno postavila na slovensko stran, vidimo zadnja leta, da slovenska zavest tudi v teh krogih raste in bo kmalu vse, kar duhovno nekaj pomeni, v slovenskem taboru. To velja še posebej za svobodnomiselno akademsko mladino, v kateri sicer prevladuje v raznih odtenkih levičarska smer.

Nekaj slovenskih politikov se prizadeva, da bi tisti del slovenskega kmečkega ljudstva, ki podlega vplivu mačkovstva, ali so ga razmere socialno zradikalizirale, organizirali na narodni slovenski osnovi, a kot del skupne opozicije. Koliko jim bo to uspelo, danes še ni mogoče reči. Povsod in tudi med levičarsko mladino primanjkuje vztrajnih, resnih, stvarnih delavcev. Nevarnost utegne biti v tem, da je mačkovstvo za marsikaterega konjunkturalnega politika vabljiva firma, od katere si obetajo poceni politične uspehe. Če se posreči

tej skupini, da svoje pripadnike pridobi za odločno in samostojno slovensko politiko in še absorbira ostanke Pucljevih in drugih »liberalnih« kmetov, oziroma jih izloči kot politični faktor, bo storila za zdrav razvoj slovenske politike koristno delo. »Samostojnežem« se njihova mladina tako že punta in terja drugo bolj slovensko in bolj socialno politiko.

III.

Drugi najštevilnejši sloj našega naroda predstavlja delavstvo, predvsem industrijsko, ki ga danes že lahko cenimo na 20 odstotkov vsega slovenskega prebivalstva. Delavstvo je sicer po svojih organizacijah in ustanovah politično najbolj povezan del našega naroda, a zaradi razmer, ko mu vedno grozi redukcija in izguba službe, ni danes tako odporen element ko kmečko ljudstvo. Zavedno v slovenskem smislu je kot skupina le krščanskosocialno delavstvo.*

Socialna demokracija je še vedno uvaževanja vreden političen činitelj, ker ima v svojih rokah razne strokovne organizacije in delavske ustanove in ima svoj tisk. Še bolj ko drugod je pri reševanju našega narodnega vprašanja odpovedala in očitno podpirala centralistična stremjenja. Ker pa je pri nas centralizem istoven s politično reakcijo, bo vodstvo prej ali slej prisiljeno, da se nasproti njemu jasno opredeli, ker bi sicer v vedno večji meri izgubljalo vpliv na delavstvo in sicer v korist radikalnejši leviči.

Narodni socializem ni samostojno delavsko gibanje in tega imena ne zasluži, ker stoji v službi jugoslovenske politike. Organizacija jugoslovenskega delavstva bo štela tako dolgo nekaj, dokler ima svoje vplivne protektorje in podpornike.

Pomembna in strnjena skupina pa je strokovno organizirano krščanskosocialno delavstvo. V socialnih zadevah se čuti solidarno z drugim delavstvom, v narodnem oziru pa je morda danes najbolj jasno usmerjena skupina slovenskega narodnega občestva. Odklanja oportunizem v narodni in socialni politiki in se zato nagiba na levo ter išče stike z drugimi radikalnejšimi skupinami.

IV.

Ostaja kot tretja, danes tudi številčno že precej pomembna narodna plast, naše meščanstvo, h kateremu štejemo tu tudi vse slovensko razumnštvo, uradništvo in nameščanstvo. V tem sloju ima

* Kakor smo že omenili, je bil sestavek napisan že pred več meseci.

Tone Kralj v Parizu — francosko priznanje slovenske kulturne samobitnosti

Letošnje velike umetnostne razstave v Parizu »Le Salon 1936«, ki je bila v Tuilerijah, se je udeležil med znanimi francoskimi umetniki tudi naš slovenski slikar in kipar Tone Kralj. Pariške umetnostne revije so priobčile o Tonetu Kralju hudo lepa poročila in prinesle vse tudi posnetek njegove razstavljene slike »Moja žena«. Revija »Le revue moderne«, ki je vodilni umet. list, je priobčila tudi še sliko »Moj oče« in pa Kristusa iz »Pasijona«. Sestavek, ki ga je o Tonetu Kralju priobčil v »La revue moderne« z 30. 7. 1936 Clément Morro, se glasi v prevodu:

Na razstavi so slike, ki ugajajo; te so zelo številne. Zato ni treba drugega kot mnogo spretnosti. So pa še slike, ki zajemajo, ker podajajo nekaj drugega ko senzacijo: idejo.

Toda na prstih ene roke bi lahko prešteli tiste slike, ki na kaki razstavi ugajajo, zanimajo in presenečijo obenem.

V to zadnjo skupino moramo prištevati sliko »Moja žena«, ki jo je slovenski kipar razstavil v prvem nadstropju Salona v Tuilerijah.

Moč in jasnost izdelave, modelov. Sestava nič manj kot pa duhovni izraz so ustvarili iz tega portreta nekaj resnično lepega.

Lepota se pokaže kot teorem; lepota se čuti.

Ne moremo storiti nič boljšega ko to, da tukaj reproduciramo njegovo delo in videli boste, da je silni talent Toneta Kralja našel najbolj čiste in jasne izraze, kakor da bi ga vsa prejšnja dela, čisto viharina in trda, morala privedi do tega mirnega izraza njegovega ideala o človeku, slikarju in kiparju.

Resnica je, da je Kralj prestal dolgo dobo razvitka, kakor so to ugotovili že moji tovariši v tujezemeljskem tisku.

Ampak ta razvitek je šel v ravni črti iz tistih moči, ki so že v začetku navdihovale Kralja.

Kralj je Slovenec in jaz ne bi maral, ko to poudarjam, spravljati v ospredje edinost Jugoslavije, ki je bila ustvarjena s tolikimi žrtvami. Toda Slovenec, ki je Slovan prav tako kot Srb, ima v svoji zgodovini in v svoji duhovnosti posebnosti, ki jih moramo spoznavati.

Kralj, sin slovenskega naroda, ki je izšel iz skromne slovenske obrtniške rodovine, izraža te posebnosti in jih povečuje v svojem delu.

Lahko rečemo, da so tista njegova dela najboljše, v katerih riše tipe in navade Slovencev. Narod, ki je trd v delu, vaje, vaje na težka opravila. Zajel jih je, kako so zvesti svojemu idealu domo-

ljubja in vere in jih podal z vsemi svojimi življenjskimi močmi.

Če postavimo na čelo njegovih del »Moje očeta«, ki je v muzeju v Ljubljani, potem bi z deli »Kosilo na polju«, »Slovenska poroka«, »Slovenski kmet«, imeli pred seboj zvesto sliko njegovega naroda.

Platno, kot je Kraljevič Marko, podaja epično preteklost.

Kot kipar pa je izrazil Tone Kralj svoj verski ideal.

Vera Toneta Kralja pa ni mlačna.

Kompozicije kot so »Pasijon«, »Judov poljub«, klešejo ostro v les, ki je priljubljena njegova snov, izraze telesne bolečine in duhovne muke. Tisti, ki je bil ženin bolečine in revščine, dvoje velikih bojzani ubogega človeštva.

Ta ideal je podan še v mnogih slikarijah, s katerimi je Kralj okrasil desetino cerkva v svoji domovini.

Vrednost tega kmečkega slikarja in kiparja je resnično visoka. Njegovo znanje z lahkoto prehaja od navdihnjenja k resničnemu in spet nazaj k onostranskemu in zna povezati eno in drugo v izvirnih vizijah.

Ideja napolnjuje oblike njegovih slikarij in kipov, kakor lep sad, ki je zdrav in kipi v obilnem soku.

Precej povsod je Kraljev nenavadni talent sedaj priznan. Razstave v Benetkah, Zagrebu, Beogradu, Dunaju, Pragi, Leipzigu, Berlinu, Amster-

jugoslovenska politika svoje najštevilnejše pripadnike. Posebne slovenske razmere so rodile to anomalijo. Ta politika razpolaga z močnim tiskom, služijo ji posredno ali neposredno razne javne ustanove, med njimi tudi šolstvo, in podpirajo jo ne glede na vladajoči režim zelo vplivni činitelji. Tudi velik del sicer skromnega slovenskega kapitala je v rokah pripadnikov centralistične protislovenske politike. Zato moramo s to politiko računati. Malicev nasprotnika bi nam bolj škodila ko njemu. Med slovenskim meščanstvom se tudi najbolj čuti moč starih političnih ločnic, ki tako ovirajo ozdravljenje naših političnih razmer.

Vedno še čakamo na politično skupino, ki bi v meščanskem taboru s prodornim uspehom naskočila majajoče se postojanke nasprotnika ter zrušila preživelo politično tvorbo. Sicer raste iz gospodarskih razlogov tudi v tem taboru odpor proti centralizmu, in vse treznejše, jasnejše glave vedo, kje je jedro zla, a od spoznanja do zadnjih političnih zaključkov je dolga pot in doslej smo še zastoj čakali nekoga, ki bi znal politične valeti pravilno zagrabiti ter s pravo in odločno politično akcijo likvidirati to nesrečno poglavje v našem narodnem življenju.

V.

Če ne doživimo kakih posebnih usodnih dogodkov, ne moremo računati na kak hiter preokret v našem političnem življenju, ampak le na počasno razkrajanje protislovenske miselnosti in postopno likvidacijo protislovenske politike pri nas. Pripravljeni moramo celo biti na kratkotrajno reakcijo, ki bo skušala ta proces umetno in nasilno ustaviti. Videz je torej ta, da si bodo stale na Slovenskem nasproti, slično kakor v preteklosti, vendar z drugačno razporedbo sil, tri glavne skupine, od katerih bo desnica združevala jugoslovenske nacionalistične elemente, centrum pripadnike bivše SLS, kolikor en del ne bo šel na levo, levica pa vse radikalnejše elemente. Od teh treh glavnih skupin bi bila desnica najšibkejša, najmočnejša pa centrum, vendar pa tudi ta ne bi mogel računati zmeraj na absolutno večino v narodu. Najmanj homogena bi bila levica, ker bi predstavljala koalicijsko več skupin z različnim gledanjem na naše narodno in socialno vprašanje. Družila bi levico predvsem skupna borba za politično svobodo in proti reakcionarnim stremljenjem. Prognoze za moč in uspehi leveice danes še ni mogoče staviti. Danes je še vedno veliko vprašanje, če bo uspelo, ustvariti trdno koalicijsko socialističnega in krščansko-socialnega delavstva ter po hrvaškem narodnem gibanju in drugih vplivih radikaliziranega kmetovstva.

Taka razčlenitev politične volje slovenskega ljudstva s slovenskega stališča ne bi bila najbolj zaželena in bi mogla biti samo prehodna. Politična skupina, ki ne stoji idejno na avtonomnem slovenskem stališču, nima življenjske upravičenosti, in njen obstoj je slej ko prej dokaz naše narodno-politične nedozorelosti.

VI.

Naloga vseh uvidenih in zavednih Slovencev katerekoli politične smeri je, da pri vsem upoštevanju neogibnosti politične diferenciacije poudarjajo in uveljavljajo predvsem to, kar je danes skupno vsem Slovincem, in neogibne politične boje usmerijo na tekmovalnost in doslednejšem in uspešnejšem zastopanju skupnih slovenskih ciljev. Prava nesreča bi bila danes za slovensko stvar, če bi v današnjem položaju s kulturno-bojnimi gesli in zahtevami poglobljali nasprotja med slovenskimi skupinami ter tako delali v roke skup-

nemu nasprotniku. Protislovenska politika živi največ od starega nasprotstva med liberalizmom in klerikalizmom. Sicer pa se, skoraj bi rekli proti naši volji, razmere razvijajo tako, da se politična in svetovnonazorna ločitev več ne skladata. To ima svoj vzrok v prevladujočih socialnih nasprotjih in prizadevah, ki silijo ljudi različnega naziranja k skupnemu nastopu. Pri nas poleg tega še zapleta položaj nerešeno narodno vprašanje in centralistični zakoni, ki ne dopuščajo avtonomnih slovenskih strank. Slovenska stranka, ki bo doma odklanjala vsako sodelovanje z drugo slovensko skupino, bo v državni politiki primorana sklepati načelne kompromise in zveze s politiki in političnimi skupinami, ki so svetovnonazorno čisto drugače usmerjeni. Kdor torej hoče pri nas danes voditi politični boj s svetovnonazornih vidikov, lahko pride v čuden in neprijeten položaj, ki ga bo nenehoma zapletal v protislovja in nedoslednosti, da bo v isti sapi, ko bo drugim očital nenačelnost, sam najbolj grešil. Čista in načelna ločitev duhov v politiki bo pri nas šele mogoča, ko bomo o svojih življenjskih zadevah sami odločali. Slovenski politik, ki danes vidi glavnega

nasprotnika v drugi slovenski skupini in ne v skupnem nasprotniku slovenstva, je ali kratkoviden ali pa mu slovenska stvar ni najbolj pri srcu. S tako politiko bo zanesel zmedo v lastne vrste, odbil mnogo najboljših ljudi, zlasti med mladino in koristil samo našemu skupnemu sovražniku, svoji stvari pa škodil. Slovenski politični cilji postajajo v taki meri zadeva vsega našega ljudstva, da bo vsaka politika doživela svoj polom, ki ne bo hodila v tem oziru ravne poti.

Kulturno-bojna politika ni bila nikdar s slovenskega stališča tako nezaželena kot danes, v socialnem oziru pa se nobena slovenska skupina ne more postaviti očitno na stran reakcije, ki stoji v eni kakor drugi obliki vedno v službi tujega kapitala. Prav dejstvo, da smo Slovenci proletarski narod, bi moralo naš skupni nastop na zunaj silno olajšati, ker odpada to, kar je drugod glavna ovira vsake narodne koncentracije. Da do te politične strnitve na zunaj še ni prišlo in da smo edini narod na svetu, ki v položaju, kakršen je naš, troši večino svojih moči v medsebojnem boju, to dokazuje, kako potrebni smo prave politične vzgoje.

L—i.

O politični morali

Živan Živanović, ki je spisal štiri knjige politične zgodovine Srbije in izčrpno obravnaval posebno zgodovino od l. 1858 do 1903, je ugotovil na koncu, da so bile politične borbe med strankami tako hude in strastne, da se je med ljudstvom ustvarilo prepričanje, da je proti političnim nasprotnikom vse dovoljeno.

»Gorenjec« od 5. septembra 1936 prinaša v tem pogledu zanimivo resnično zgodbo. Ko je nekoč katehet razlagal otrokom ljudske šole, da se ne sme bližnjemu delati krivice, ne krasti, ne delati škode, je otrokom omenil, da je tudi greh, če drugim kdo pobija šipe, pa se je oglašil frkovček in rekel: »Gospod katehet, Nemcem jih pa smemo pobijati.« Bilo je še v Avstriji, v času pogostih demonstracij med Slovenci in Nemci.

V polpreteklem času je ta morala proti političnim nasprotnikom v Sloveniji dosegla žalosten triumf.

Ta posebna politična morala pa se ne rabi samo nasproti nasprotnikom, ampak tudi nasproti lastnim pripadnikom in celo prijateljem. Sam poznam moške, ki bi v privatnih stvareh ne bili zmožni laži, celo dvomljivo se ne bi mogli izraziti, tako da je vsaka njihova beseda zanesljiva ko granit. Ako pa govore o političnostrankarskih stvareh, pa postane njihovo govorjenje politično, diplomatično, to je, začne se oddaljevati od resnice. Na tem polju se ne reče več bobu — bob, popu — pop, ampak se pred vsakim izgovorjenim izrazom pomisli, ne ali bi utegnili biti žaljena hčerka božja — resnica, ampak ali ne bi mogla trpeti korist stranke.

Ako se godi tako že v zasebnem razgovoru, je še mnogo bolj to v navadi na političnih zborovanjih. Moški, ki vam ne bo obljubil niti pare, ako ne bo res prepričan, da bo to lahko izpolnil, bo na takem zborovanju z lahkoto delal v imenu stranke obljube največjega obsega in pomena, če tudi bo v svojem srcu močno dvomil, da jih bo stranka v resnici izpolnila.

Čut za poštenost je med našimi ljudmi na visoki stopnji. Ako pridemo kjerkoli skupaj s pripadniki najrazličnejših strank in razpravljamo o kakem nečednem dejanju, se bo sodba popolnoma ujemala, to pa samo, če to nečedno dejanje ni v ožji zvezi s kako stranko. Strankarsko nečedna

dejanja so pri nas sposobni zagovarjati in opešavati ljudje, ki bi celo lastnih takih dejanj nikoli ne opravičevali. Stranka je v tem pogledu nekaj drugega. Da se to še bolj poudari, se vsako kočljivo dejanje nasprotne politične stranke zaznamuje z najhujšimi izrazi, če se pa v lastni stranki kaj takega primeri, se porabi vsa sofistika, da se dokaže, da je to nekaj popolnoma drugega.

Imamo tudi moške, ki so v vseh ozirih dosledni, ravni in značajni. Niti za ped ga ne boš premaknil od njegovega stališča, pa stori, kar hočeš. Za vsako nedoslednost in neznačajnost bo imel samo zaničevanje. Samo nedoslednost in neznačajnost politične stranke je izjema. Te, — kakor da ne vidi; ako mu jo pokažeš, je hud in te skuša z vso silo prepričati, da je to nekaj popolnoma drugega.

Ta dvojna morala se pase obilno po političnem časopisju. Tu se na debelo izvršuje obrt, ki so jo že stari Grki označili, da dela slabo stvar za dobro. Politični časniki pri vsem svojem pisanju povečini mislijo samo, kako bo to vplivalo z ozirom na trenutno strankarsko korist. Kar so prej že vse o tej stvari pisali v drugem političnem položaju, jim ne pride na misel. Tudi listi z največjo avtoriteto dostikrat ne mislijo prav nič, kako bo njihovo pisanje vplivalo na množice z vzgojnega stališča, kakšno npravstveno razpoloženje bo ustvarjalo. Samo da je trenutna strankarska korist dobro in krepko zavarovana, pa je dobro, in časnikar sposoben in poraben.

Če se pa dogodi, da se pojavijo množice, vzgojene v taki morali, da je politično vse dovoljeno, da v politiki ne odločujeta resnica in pravica, ampak trenutna strankarska korist, in ne glede na svojo dosedanje rodbinsko in šolsko vzgojo zastopajo svojo hipno strankarsko krist brez ozira na vsako moralno, brez ozira na resnico in pravico, potem se čudimo, kako je to mogoče. To je prav lahko mogoče! Take množice delajo samo nepretrgano in brez krinke isto, kar so delali desetletja in desetletja politiki in časnikarji v svojem javnem delovanju pretkano in prikrito ter zagnjeno v vse konvencionalne laži, ki za njimi boleha naš čas.

damu, Antwerpenu, Parizu, Bruxellesu, Newyorku, Chicagu, Rimu, Milanu, Firencam in Padovi so njegov sloves zelo razširile.

Od leta 1925 je Kralj Pariz raje posečal kot druga umetnostna središča.

Upam, da sedanje sodelovanje v Salonu Tuilerie pomeni, da se bo Kralj zvesto udeleževal naših razstav.

*

V reviji »Les artistes d'aujourd'hui« z 1. 7. 1936 je pa o Tonetu Kralju napisal A. Pascal-Lévis sestavek:

»Samo eno delo predstavlja v Salonu v Tuilerijah veliki talent Toneta Kralja, velikega južnoslovenskega umetnika. To je »Moja žena«. Toda ta zadostuje, da pokaže obsežnost njegovega talenta.

V tem delu je mnogo plastične lepote in simboličnega občutja, ki je izraženo na zelo oseben način. Tone Kralj ima edinstven slog. Njegovo obvladovanje slikanja, njegov čut za kompozicijo ustvarjata dela, ki so v čudovitem ravnotežju in kjer vidimo izraz umetniške popolnosti. Slutiti daje, da je ta slikar tudi kipar. Tako je namreč njegovo delo močno oblikovano.

Tone Kralj se je učil v Ljubljani, nato pa še na akademiji v Pragi. Začel je razstavljati v letu 1919 in od tedaj je razstavil kakih petdesetkrat v Ljubljani, Mariboru, Splitu, Sarajevu, Novem Sadu, Beogradu, Amsterdamu, Bruxellesu, Sarrebrückenu, Londonu, Parizu, Barceloni, Dunaju, Berlinu, Pragi, Leipzigu, Antwerpenu, Firencam, Milanu, Rimu, Padovi, Benetkah in v Ameriki v Newyorku, Philadelphiji, Buffalo, Los Angelesu.

Leta 1935 je imel veliko razstavo na Dunaju v Hagenbundu.

Njegova dela so v muzejih v Ljubljani, Zagrebu, Beogradu, Dunaju in Pragi.

Plodno delo Toneta Kralja ga je napravilo znane povsod in povsod cenijo njegov izredni talent, visoko kvaliteto njegovih del, njegov osebnostni slog. Vse to mora prinesiti umetniku občudovanje in simpatijo do njega pri vseh ljubiteljih umetnosti.

*

K navedenim ocenam slovenskega slikarja in kiparja Toneta Kralja, v katerih smo podčrtali posamezne besede, sami pripominjamo tole:

Posebno »Revue moderne« je močno razširjen list za populariziranje umetnosti. V tem pogledu je vodilno umetnostno glasilo v Parizu. Ta list je priznal z odkritimi besedami slovenstvo v umetnosti, samobitnost slovenske umetnosti in s tem samobitnost slovenske kulture. To samobitnost slovenske kulture niso le posamezniki iz različnih umetnostnih strok, ampak tudi cele skupine, n. pr. pevski zbori, v tujezemeljstvu skrivali, ko niso nastopali pod slovenskim imenom. Zato so bili vsi nastopi umetnikov iz naših krajev v tujini, kadar niso nastopali v tujini pod izrečnim slovenskim imenom, za nas brez pomena in vsi stroški, ki so bili z njimi združeni, za nas v vodo vržen denar, ki bi ga doma lahko porabili bolje. Poudarjanje slovenstva v velikem svetu ima pomen za vse Slovence, tudi za tiste, ki so za mejami. Tone Kralj je s svojo razstavo v Parizu napravil resnično slovensko dejanje.

Gabrščkovi „Goriški Slovenci“ pred strokovno oceno

(Konec.)

Ko omenja pisatelj politični zvezi: Gregorčič-Pajer in Tavčar-Schwegel, brani to, češ, da je bila omejena samo na nekatere primere, ki splošnim koristim slovenskega naroda niso bili v škodo, ampak po namerah narodno-napredne stranke celó narodu v korist (II., str. 2). V čem naj bi bil načelen razloček? Obe sta bili strankarskega značaja: Gregorčič se je zvezal z liberalnimi Italijani, da brani svoje posestno stanje, a Tavčar z liberalnimi Nemci iz istega namena. Oba pogodbenika sta za nekaj časa zavrta slovenski politični razvoj, a preprečiti ga nista mogla. Oba sta dala Italijanom in Nemcem moč v deželi Goriški in Kranjski, ki jim po številu ni pripadala. Ali je bilo to naravno, da je volilo na Kranjskem 83 veleposestnikov 10 poslancev, 5705 meščanov in tržanov tudi 10 poslancev, 39.564 kmečkih volilcev pa 16 poslancev?

Slovenski konservativci Klunove smeri (Detela, Papež, Povše) so poprej tudi dajali koncesije nemštvu in »Slovenčevu« opravičevanje (1902, leta, števec 101), češ, da so to delali iz stvarnih razlogov, ker se ne sme majhen narod postaviti na agresivno stališče, in iz političnih razlogov, ker so ti moške pričakovali, da jim vlada, ki je bila takrat Slovincem naklonjena, ugodí v političnih, kulturnih in narodnih stvareh ali da vsaj potem tudi v drugih mestih dosežejo dvojezičnost, ki so jo

D—s—r:

Sodniška neodvisnost in občinske volitve

Letos je poteklo 5. septembra pet let, odkar je bila z oktobrom ustavo iz leta 1951 odpravljena sodniška neodvisnost, nakar se je takojmenovani »režim nacionalne koncentracije« podal na delo in izvršil tiste slavne »učiteljske« in »osnovnošolske volitve« v državni zbor. Sodniki so postali spet neodvisni, nepremestljivi, s čimer smo se vsaj v tej stroki spet približali civilizirani Evropi. Zdaj preostaja sicer še marsikaj, preden bodo odstranjeni vsi nasledki — petletnega presledka, ko niso bili nepremestljivi, vendar je zdaj tu vsaj poročstvo za odstranitev nasledkov.

Povedati hočem, kakšno zvezo ima sodniška neodvisnost s predstojecimi občinskimi volitvami, zlasti pa, da je vrnitev sodniške neodvisnosti razmeroma ugodno sredstvo za večje poročstvo svobode priprav k volitvam in svobode pri izvršitvi volitev.

Mnogo primerov smo imeli leta 1951, 1953 in 1955, ko je bilo treba državne ali samoupravne organe zaradi zlorab v službi, storjenih v izrazito strankarsko korist JNS, ovaditi sodiščem,

sebnost, ki so jo upravne oblasti pod JNS režimom kratkoma prezirale: priprava na občinske volitve so delo, h kateremu poziva prebivalce občine sam — zakon. Priprava na občinske volitve, dogovori za postavitev in sestavo seznamov, izbiranje kandidatov, prijavljanje seznamov sodiščem, izvršitev javnih shodov in vsakršne drugačne agitacije v zvezi z oblastveno predpisanimi občinskimi volitvami, torej za oblastveno povzročeno dejanje, vse to pa ni zasebno politični opravke, temveč javno politični. Zaradi tega si ni mogoče misliti, da bi predpis zakona veljal tudi za take opravke slične prirode, ki so nujen nasledek predpisov kakšnega drugega, in to še celo mlajšega zakona. Pri takem pravem položaju ni nobenega dvoma, da predpisi zakona o društvi sploh ne veljajo za tiste sestanke, za tiste priprave sploh, ki se izvršijo zato, da se more po predpisih kateregakoli volilnega zakona izvršiti po zakonu predvidena udeležba pri volitvah in tako, kakor to dotični zakon zahteva.

Spominjajte se tiskovnega sklada tednika »Slovenije«!

Prepričane Slovence, ki jim je slovenstvo zapoved vesti in pravosti, prosimo, da podprejo razširjanje čiste slovenske misli s tem, da nakažejo primeren znesek za

tiskovni sklad našega tednika »Slovenije«.

Meni osebno se je primerilo, da me je orožniški postajevodja v B. aretiral in me dal odgnati nazaj na J., sklicujoč se na telefonski ukaz iz R. V R. sem zvedel na eni strani, da takega ukaza nihče ni dal in da se mi je postajevodja preprosto zlagal, na drugi strani pa, da odgovarjam glavarstvu zato, da g. M. ne bodo nobenega shoda več razbili. Na zahtevo, da se mi to »odlikovanje« da v pisni obliki, sem slišal, da »za to ni zakonite podlage«. Kajpada sem opozoril, da potemtakem tudi ni zakonite podlage za ustno priobčilo; s tem pa nisem dosegel drugega, kakor vzdihljaj »Bog pomagaj!«; to je bilo čisto priznanje dotičnega uradnika, da zlorablja svojo službeno lastnost in oblast za koristi g. M. kot kandidata konkretne kandidatne liste, namreč Jevtičeve. Orožniškega postajevodjo sem izročil disciplinskemu postopanju s uspehom, da je bila »istraga« obustavljena, ne da bi mi kdorkoli javil, zakaj,

S tem primerom v zvezi bi hotel opozoriti še na posebnost, da se je v Srbiji v istem času lahko pripetilo, da je redno kazensko sodišče preiskovalo in sodilo tudi službene »podvige« orožnikov, medtem ko v Sloveniji ne poznam nobenega primera. Tu je bilo dovoljeno orožnika, ki je kršil zakon, samo naznaniti orožniškemu polku.

Zdaj je položaj drugačen. Danes smemo upati, da bode imela sodniška neodvisnost dobre posledice pri kakih dogodkih, ki se utegnejo komu dopasti spričo predstojecih občinskih volitev. Da navedem primer. Po zakonu o društvi je treba politične sestanke prijavljati in počakati na dovoljenje, sicer so prepovedani. Sestanki, katerih namen je priprava na občinske volitve, so brez dvoma politični sestanki, ker je priprava na volitve političen opravke. Toda — tu prihaja na dan po-

sami zagovarjali v Ljubljani — to opravičevanje je imelo enako veljavo kakor vsako zagovarjanje trenutne dosegljivosti. Toda razloček je bil v tem, da ti slovenski konservativci sploh niso bili narodno radikalni, medtem ko je Tavčar v opoziciji proti Winklerjevi vladi enajst let pred sklenitvijo slovensko-nemške zveze v »Slovanu« izganjal Nemce iz slovenskega političnega življenja ne le kot faktor, ampak tudi kot pojem, češ, da Slovenec je Slovan in ne sme nikdar paktirati z njimi. In to je bilo v dobi Winklerja, ki je bil nekdanji rojen Slovenec, medtem ko je bil Hein, ki ga je podpirala slovensko-nemška zveza, nam nasproten nemški uradnik! Da bi bila takratna slovenska javnost v svojim vplivnim časopisem srdito napadala zvezo na Kranjskem, a jo na Goriškem mirno trpela (II., str. 2), ni točno povedano, ker navaja pisatelj sam, da jo je »Slovenec« n. pr. 1903. in 1908. leta obsojal z verskega, narodnega in gospodarskega stališča; enako da je nadškof Sedej 1908. in 1912. leta izrekel svoje nesoglasje ter podpiral »novostrujarje«, t. j. krščanske socialce proti Gregorčiču, ki mu je potem 1915. leta prepovedal celo oba njegova lista (II., str. 177—178, 288—291, 396—397, 427—428).

Neresno učinkuje, da se je na shodu slovenskih časnikarjev v Dubrovniku leta 1901. govorilo o »planinskih Hrvatih« - Slovincih in »dolinskih Slovincih« - Hrvatih, čeprav samó v napitnicah pri banketu, ker je bilo to glede Slovencev mišljenje Starčevićeve »Velike Hrvaške«, ki jo je 1902. leta »Sočin« dopisnik Janko Vukasović Stibil, posrbljeni Slovenec z Goriškega, pravilno zavračal kakor »Veliko Srbijo« in »Veliko Bolgarsko« ter se

Težave slovenskih železničarjev in železnic

Od »Zveze jug. nar. železničarjev in brodarjev, oblastnega (?) odbora v Ljubljani«, smo prejeli dopis o težavah naših železničarjev. Dopis toži nad preobremenitvijo železniškega osebja z delom, nasledkom napačne razdelitve dela in napačnega varčevanja. V tem pogledu pravi:

»Z dneva v dan se pa pri nas stavlja razna dotična vprašanja in vedno pogostejše se izražajo nezadovoljstva od strani uslužbencev. So tu delavci, ki se pritožujejo, da nimajo polne zaposlitve, da imajo mnogokrat brezplačne dopuste in da z malimi zaslužki ne morejo preživljati sebe in svojih družin; po drugi strani so zopet mnogi uslužbenci (prometniki, kretniki, čuvaji, vlakovno osebje itd.), ki se pritožujejo radi preobremenitve, da imajo premalo počitka in premalo možnosti, da bi se mogli zadostno brigati za družine itd.

Večkrat je bilo že dokazano z računi, da n. pr. stalni progovni delavci niso zaposleni letno niti 2000 ur, medtem ko eksekutivni uslužbenec v mnogih primerih daleč prekorači tudi 400 delovnih ur v enem letu. Te razlike so velike, in ker so taki primeri zelo številni (na tisoče), je razumljivo, da se tozadevne pritožbe množe.«

Mi smo v svojem listu že nešteto krat opozorili, da je vse to naraven posledek centralističnega jugoslovensko-nacionalnega sestava in uprave.

Ali ste poravnali naročnino?

In to bo trajalo prav dotlej, dokler ne bo obležal jugoslovenski nacionalizem na ileh z zlomljeno hrbtenico. Komur je za to, da dobi naš narod svojo pravico, da ne bo več izkoriščen in zapostavljan, ta naj stopi v tem velikem boju izkoriščevancev zoper izkoriščevalce na stran tistih, ki hočejo s popolno finančno samoupravo Slovenije za vselej onemogočiti tudi samo mogočnost izrabljanja. Danes ga vsaj menda ni več, celo med najzabitejšimi jugoslovenarji ga ne more biti, ki bi resno mislil.

potegoval za zedinjeno južno slovanstvo (II., stran 40, 95—97). Neresnost je bil tudi domislek, ki se je izrekel na nekem shodu vinarskega in sadjarskega društva v Vipavski dolini 1903. leta, naj bi se vsi slovanski narodi v Avstriji združili s skupnim jezikom — ruskim (II., str. 122). Hrvaško-ogrška pogodba ni bila sklenjena 1869. leta, ampak se je to zgodilo 1868. leta (II., str. 156). — Za spoznavanje Lavriča zanimivo knjižico njegovega sodelavca Oblaka imam tudi jaz; vsekakor utegne biti danes redka (II., str. 225). — »Slovenska kmečka stranka« na Goriškem je imela najprej list »Naš glas«, pozneje »Kmečki glas« (II., str. 252). — Srbski metropolit in poznejši patriarh se je imenoval Dimitrije, a ne Dimitrović (II., str. 583). — Narodno-napredna stranka na Goriškem je bila ustanovljena 1900. leta, a ne 1910. leta (II., str. 412), kar je očitno tiskovna napaka; saj se govori o tej stranki v drugi knjigi že takoj na 1. strani pri 1901. letu. — Ne moremo reči, da je bila 1915. leta ustanovljena humanistična gimnazija v Gorici najbolj slovenski zavod v Sloveniji (II., str. 427), ker sta bili to že pred njo škofova gimnazija v Št. Vidu nad Ljubljano ter mestna, pozneje državna realka v Idriji. — Dermota je s pridom preučeval češke literarne razmere, a ne agrarnih (II., str. 443) in je njih plod prevod Macharjeve »Magdalene«, kar je zopet takšna tiskarska napaka, ki bi se bila morala popraviti. — Po vsem tem, kar vemo o postanku t. i. majniške deklaracije, ne moremo reči, da bi bila samó »pesek v oči nekim krogom z žezlom habsburško-lotarinške monarhije« (pravilno besedilo se je glasilo: dinastije), kakor trdi pisatelj (II., str. 530). Bila

Našim prijateljem!

Naš tednik »Slovenije« je treba razširiti kar največ mogoče. Prepričani smo, da to žele ne le naši dosedanja naročniki, ampak vsi prepričani Slovenci. Zato prosimo vse naše naročnike in prijatelje, da naj nam pridobivajo novih naročnikov. To zato, da list tvorno podpro in pa da se slovenska misel čimbolj razširi. Našemu tedniku je treba že zaradi kritja stroškov, ki so veliki, novih plačujočih naročnikov, da ne omagamo.

Naslove novih naročnikov naj pošiljajo naši prijatelji na naslov: UPRAVA TEDNIKA »SLOVENIJA«, LJUBLJANA, TYRŠEVA CESTA 17.

Uprava tednika »Slovenija«

Kdor kljub temu tako govori, je hinavec, ki bi hotel uspanjiti samo našo čuječnost v svoje nečedne namene. In nehoti se nam pri tem vsiljuje misel: ali so se narodni železničarji v tem pogledu že opredelili, opredelili jasno, nedvoumno?

Kar pripoveduje dopis dalje o obremenjenosti slovenskih železniških prog, o njihovih dohodkih, ki z njimi gradimo nove železniške proge na jugu, je našim bralcem prav tako že znano. Vendar ne škoduje, če navajamo tudi te odstavke dopisa, kajti prav je, če se sliši resnica večkrat, da bomo kar najbolj prežeti z njo:

»Pri nas, v ljubljanski železniški direkciji, je to še posebno občutno, ker so proge močno obremenjene in odpade na posameznega uslužbenca razmeroma zelo dosti dela. Da je tako, se je že na mnogih mestih dokazalo z raznimi računi in dejstvi. — Tako n. pr. znašajo finančni dohodki drž. železnic za budžetno leto 1935-36 (navedbe zagrebške gospodarske revije »Economist«):

Ljubljana	406.3	555.000	41.900
Zagreb	503.—	227.700	31.100
Subotica	367.6	193.700	40.800
Belgrad	483.7	183.400	27.200
Sarajevo	174.1	111.300	16.600
p o v p r e č n o		214.220	31.540

Ljubljanska direkcija ima torej 21% vseh dohodkov in 65.5% nad povprečnostjo dohodkov na 1 km ter 32.8% nad povprečnostjo dohodkov na 1 uslužbenca.

Pregled glede storilnosti in obremenitve prog in uslužbencev pri posameznih železniških ravnateljstvih, ki je posnet po uradni statistiki za leto 1934, kaže jasno, v kateri direkciji je specifično najmočnejši promet (na 1 km) in najmočnejše obremenjeno osebje (na 1 uslužbenca) itd. V vseh primerih prednjači ljubljansko ravnateljstvo: osebni promet je tolik, da prekorači povprečnost za 87%, tovorni pa za 20%.

Ker je zaposlitev uslužbencev v območju ljubljanske direkcije daleč nad povprečnostjo, je

je mišljena pri nekaterih kot minimum južnih Slovanov v monarhiji, pri drugih pa kot maksimum; logika vojnih dogodkov je odstranila njen avstro-ogrski okvir. Avstrijski državni zbor je bil takrat sklican na dan 30. maja, a ne 31. maja (II., str. 529), in ta dan je bila podana majniška deklaracija. — Ponekod so zamenjana krstna imena in kraji, kar se ni popravilo (n. pr. II., str. 74, 108, 247 in 403 pri tem; str. 171 in 172 pri Vodopivcu; str. 301 in 323 pri Jeriču).

III.

Slog in jezik sta v Gabrščkovih »Goriških Slovincih« preveč časnikarska. Mnogo je nabrekliosti, ki se izraža s tujkami, kakor fulminanten in kolosalen. Drugod bi bilo treba neslovenske besede nadomestiti z domačimi, kakor pogrom, povorka, iztok, vstok, zadavljen itd. Po češkem jeziku je posneto n. pr. baročno mesto (pravilno: mesto barak), internačni tabor (pravilno: internacijski), koalicično ministrstvo (namesto: koalicijsko). Ne moremo pravilno pisati: sodelovati na čem (namesto: pri čem), na mesto deželnega tajnika tiče ta ali oni (pravilno: spada), lepa četrt mesta (prav: lep del mesta), z Odo Lenass-ijem (namesto: z Odom Lenassijem), proglašajo kočjo otvoreno (prav: razglašajo, da je kočja odprta), stekel si je zasluge (pravilno: pridobil si je...), bilo je veliko dobička, kateri so prejeli... (prav: katerega so ali ki so ga...). »slovenski klub« je sklenil sožalnico... in izreka (namesto: izrekel). Iz številnih takšnih ali podobnih primerov sem navedel le nekatere v dokaz, da bi bilo treba pisavo prilagoditi današnjemu stanju književnega jezika.

upravičeno prizadevanje uslužbenstva, da se poveča stalež osebja za toliko, da bi uslužbenci vršili službo po sistemu 8 urnega delavnika, t. j. letno okoli 2200 ur.

Upoštevajoč naše današnje razmere je potrebno zaposliti v območju ljubljanske direkcije okoli 2000 uslužbencev več, da se doseže normalna zaposlitev osebja. Celotni stalež pri direkciji se mora povečati od 9500 na okoli 11.500 uslužbencev.

Vsekakor bi imelo za to železniško upravo več izdatkov za okoli 40.000.000 Din na leto. Ali tudi to je mogoče, ker so železnice ljubljanske direkcije visoko aktivne. Izkoriščenost osebja v tej oblasti bi pa bila še vedno najmočnejša v celi državi. Približali bi se s tem tudi načelu enakosti obremenitve uslužbencev na področju vseh drž. železnic.

Vse to je bridka resnica. Toda če smo jo kedaj pod režimom slavne jugoslovenske nacionalne stranke samo po ovinkih skušali povedati, so nam očitali slovenoborstvo. Najraje pa nam je ta slavni režim tudi najskromnejše ugotovitve črtal. Kajti

So, niso, so...

V obsmrtnici za Svetozarjem Pribičevićem pravi »Jutro«:

»V strogem centralizmu je Pribičević videl spas unitaristne ideje proti vsem sredobežnim silam in vidovdanska ustava nosi v marsičem pečat te historične zablode, ki so jo plemenski politiki znali dostikrat spretno porabiti in zlorabiti.«

Če se je doslej »Jutro« spomnilo naše jugoslovenske centralistične mizerije, ki jo je povzročilo z enakomiselnimi, jo je imenovalo skromno »pogreško«. Vidi pa, da je to v sedanjih avtonomističnih časih premalo. Zato je obsodbo svojega lastnega početja stopnjevalo. Zdaj je že prišlo do »historične zablode«. Morebiti še napreduje v tej smeri.

Sicer pa — tako naravnost še ni zlepa kdo zatajil vsega svojega dela, vse svoje preteklosti. Za hip se človeku zdi, ko da bi pri »Jutru« hoteli izrabiti smrt značajnega moža, pa se spričo spomina na njegovo politično spreobrnitev delati, da so na njegovi poti.

Pa če bi preteklost hoteli zatajiti, sedanjosti ne morejo. Če bi na eni strani hoteli dopovedati, da so se vsi spremenili, morajo na drugi strani videti in spoznati, da bi sploh ne bili več, če bi se bili res vsi spremenili. Politična misel jugoslovenov in sicer njihova edina politična misel je narodna in državna enotnost, ki zahteva vladanje po enem kopitu in iz enega središča, ki ne dopušča samostojnega narodnega razvoja Slovencev in Hrvatov in ki zahteva zato tudi dosledno v zmislu Narodne Odbrane »tiho in postopno likvidacijo« slovenskega jezika. Vseemu temu pa se pravi centralizem. In jugosloveni so bili centralisti in sicer nič drugega ko centralisti, naj so si tudi v strahu pred ljudstvom včasih nadevali drugo ime. Centralist pa, ki je bil samo centralist, pa bi hotel zavreči centralistično načelo, mora zginiti v popolno politično ničevnost. To neizogibno spoznanje sili »Jutro«, da se lovi za novimi strankarskimi »opredelitvami«, ki ga pa navzlic vsemu vodijo nazaj k alternativni centralizem ali avtonomizem:

»Ustanovitev prve vsedržavne in vsenarodne politične stranke v mladi Jugoslaviji, Demokratske zajednice in poznejše Demokratske stranke, je bil nasledek še danes pravilnega gledanja, da narod v novih razmerah ne more svojega političnega življenja organizirati po načelih starih strankarskih opredelitev.«

Ko tako vidi, da ne more ven iz začaranega kroga, bi hotelo obesiti vso krivdo Pribičeviću, možu, ki je za živih potožil, da je bil zlasti glede Slovencev slabo poučen:

»Na žalost so veliko pridobitev te prve in za dolgo dobo edine nove vsenarodne politične organizacije pozneje uničila osebna in praktična nasprotstva, splošni nacionalni politiki pa je bilo v kvar, da je centralistično razpoloženje Svetozarja

vedel je in se je zavedal: samo gospodarsko popolnoma ob tla pritisnjeni slovenski narod bo pripraven za »tiho in postopno« stapljanje in likvidacijo po načrtu »Narodne Odbrane«. Zato so pač jugosloveni glasovali zmeraj in dosledno za vse centralistične zakone.

Ali ste kedaj premislili, vi železničarji, ki ste v stiski in trpili, kaj bi bilo, če bi nam bila usoda pranesla z jugoslovenarstvom in njegovim centralizmom? Samo na starih železniških progah v Sloveniji bi imeli dela in posla za 2000 rodovov več. A lahko bi bili tačas z dohodki od naših železnic zgradili toliko novih prog, da bi na njih služilo lahko še dvakrat dva tisoč železniških uslužbencev. In ker bi ta denar ostajal doma, bi spet oplajal naše gospodarstvo v vseh mogočih njegovih panogah: obrtnik, kmet, rudar, vsak bi imel večjo ali manjšo korist od njega. A prav tako bi se plače železničarjev lahko povisale namesto zniževale.

Jugoslovensko-nacionalno je to delo!

Pribičevića kopalo njegovi stranki na vse strani globoke prepade nasproti drugim političnim koncepcijam.

In spet prav za prav so bili jutranji jugosloveni sami avtonomisti, ki so samo ugibali, kako bi jo, namreč kleroradikalno hegemonijo:

»Skupna borba proti hegemonističnim ciljem kleroradikalnega režima leta 1927. in želja vseh treznih pripadnikov narodne in državne edinosti je premostila prepade med tedanjo SDS in HSS. Svetozar Pribičević in Stjepan Radić sta se zopet našla na skupni politični poti.«

Bridko je zgolj to, da je Pribičević ostal dosleden in da ni imel tako upogljivega prepričanja, kakor pravi jugosloveni:

»Bila je najbolj tragična pogreška njegovega življenja, da se je spustil v borbo proti šestojanuarski ideji in da ni uvidel, da nova pot državne politike neizogibno vodi na linijo državnega in narodnega edinstva, a istočasno tudi nazaj k zdravi preureditvi našega državnega življenja baš v smislu idej, ki so bile povod za ustanovitev kmečko-demokratske koalicije.«

Kajti Živkovičeva centralistična in bolj in bolj centralizirajoča diktatura je bila seveda po tej jugoslovenski racionalni logiki »zdrava« preureditev našega državnega življenja.

Ta »Jutrova« šestojanuarska izpoved je pa obenem spet njegov ovinek nazaj k centralizmu. In če se je v prvih izjavah zgražalo nad historično zablodo centralizma, je h koncu spet odkrilo srce zanj. Pribičević, ki je sodeloval pri »historični zablodi«, Pribičević centralist in zenačevalce, tisti prvi Pribičević je edino drag in mil jutranjemu srcu. Samo tistega se »Jutro« spominja, vse drugo, Pribičevićevo spoznanje in brezobzirno priznanje zmote pa je zgolj »tragika njegovega življenja«, tragika seveda, ki preproščine jugoslovenskih duhov ne more doleteti:

»Danes, ko je odprt grob, ki sprejema vase, kar je od Svetozarja Pribičevića ostalo umrljivega, se spominjamo njega kot glasnika ideje bratstva ter narodnega in državnega edinstva, kot moža in državnika, s katerega imenom in delom so zvezani najpomembnejši dogodki v najnovejši zgodovini našega naroda.«

Sicer pa — je namen in sistem v tej jutranji konfuznosti. Zmeraj se bodo tako jugosloveni lahko izgovarjali: glejte, tam in takrat smo obodili centralizem. A prav tako bodo zmeraj lahko rekli: berite vendar, nekaj odstavkov dalje, kako smo bili zmeraj in povsod za centralizem.

Prav tako, kakor mrcvari »Jutro« v tem sestavku naš jezik z »dalekosežno neminovnostjo«, a se dva dni pozneje ogreva za čistost slovenščine!

Le da je naše ljudstvo že spregledalo ta sistem. In namesto da bi se jugosloveni mogli presedati z enega stola na drugega, bodo obsedeli med njima.

Opazovalec

Pohojena slovnica

Kočljivo je, če jugosloven, torej človek, ki ne zna nobenega južnoslovenskega jezika, a slovenskega po navadi najmanj, začne čistiti naš jezik. To se je pripetilo pohodovskemu sodelavcu, ko poroča o predavanju o slovenščini v slovenskem radiju. Predavatelj je namreč zavračal besedi »nastavnik, nastavnica«, češ da pomeni ta srbsko-hrvaška nepotrebna izposojenka k večjemu nekoga, ki se nastavlja, torej na primer prostitutko. Predavatelj, ki je to povedal in razložil, je prav storil, da je opozoril na logiko slovenskega jezika, katerega slovnica se pač ne da spremeniti neuki žurnalji na ljubo. Morebiti utegne dobro biti, če govorimo povsod naš pravi ljudski jezik — precej jugoslovenarske navlake bo izginilo kar samo po sebi iz našega jezika. Zlasti če se bomo na primer povsod in zmeraj zavedali vseh tistih slovenskih

jezikovnih tenkosti, ki tvorijo njegovo bogastvo in izrazitost, kakor je daleč nima srbohrvaščina. Kajti če govori Slovenec plavač, misli pri tem na nekoga, ki ali prav nerodno plava, ali pa sploh plavati ne zna, v nasprotju s pravim plavalcem. Isto velja za vozača v nasprotju z voznikom. Končnica »ač« ima pač v slovenščini praviloma prezirljiv, ponižujoč pomen in z njo izraža lahko Slovenec nekaj, kar morajo drugi jeziki izražati z opisom.

Precej smešna postane pa vsa stvar, ko poučuje pohodovski slovnica predavatelja, da velja isto, kar za »nastavnico« tudi za slovensko »nastavljenko«, ki se je bojda povrhu še iz nemščine priklatala k nam.

Če bi bilo to tudi res, bi to prvič veljalo za nastavnika najmanj v isti meri kakor za nastavljenca. Kajti jugoslovenska pravljica je, da bi srščina ne bila privzemala nemških pojmov, a s tem

velikim razločkom do slovenščine, da jih je po navadi sprejemala brezmiselnost, mehanično. Bržkone bo prav nastavnik spadal med take besede. Slovenska beseda nastavljenec pa pomeni, da je nekdo bil nastavljen, da se torej ne nastavlja s a m. Beseda izraža samo neko dejansko zgoditev, je po sebi in v sebi logična in pravilna, pa magari da bi bil tudi res pri njenem nastanku botrnil kak tuj jezik — za katero presojo je pa seveda »Pohod« prav zadnja pristojna stopnja med najzadnjimi.

Lahko bi svetovali »Pohodu«, da vzame v roko slovensko slovnico za nižje šole. Vsaj naučil bi se lahko osnovnih pravil slovenskega jezika iz nje. Dvomimo samo, če mu tolikoletno žurnaljenje v znamenju jugoslovenarščine že ni ubilo tistega čuta za jezik, brez katerega je vsaka slovnica mrtva stvar. Zato bo raje jugoslovenaril dalje. Saj znanje nobenega južnoslovenskega jezika je takorekoč bistvena osnovna oznaka pravega jugoslovena »slovenskega plemena našega naroda«.

Nacionalna logika

»Völkischer Beobachter«, vodilno glasilo nemških nacionalistov, pripoveduje, zakaj po njegovem mnenju nimajo španski nacionalisti večjih uspehov. Kot enega izmed vzrokov naveda:

»... Nazadnje pa so postali narodni Baski izdajalci nacionalne stvari.«

Kakor smo že nekajkrat povedali, so nacionalistični španski generali zmeraj bili ob strani centralistično-monarhističnih španskih vlad, ki niso dale nešpanskim narodom v Španiji niti dihati, ki so prepovedovale njihov jezik v uradih in šoli in ki so jih hotele za vsako ceno prisilno hispanizirati, ali po jugoslovensko »uediniti«.

Zdaj pa, ko se Baski, eden izmed teh narodov, noče tolči za svoje zatiralce, ko Baski nočejo izdati svojega lastnega naroda, sedaj so v nemškem nacionalnem jeziku na mah izdajalci.

Ta logika nas spominja nemške agitacije ob koroškem plebiscitu: Koroške Slovence, ki bi glasovali zoper nemško Avstrijo, so tudi razglašali za izdajalce.

Sicer pa srečujemo isto logiko vsak čas pri naših jugoslovenarjih.

Mali zapiski

Prepovedane knjige.

Minister za notranje stvari je prepovedal uvažati in širiti v naši državi knjigi:

1. »Sowjetkultur im Aufbau«, ki je izšla v Parizu, in
2. »Proletarian literature«, ki jo je spisal Martin Lawrence in je izšla v Londonu.

Davki.

255 dinarjev neposrednih davkov pride v Sloveniji na vsako osebo.

V drinski banovini, z bogato Mačvo, pa pride na vsako osebo 65 dinarjev.

Državlјanska pozablјivost.

Profesor Jelašić, tajnik Hrvaške kmečke stranke, je moral izpolniti na potovanju v Dalmaciji policijsko zglasilnico v nekem hotelu. Pri tem je v rubnici »državlјanstvo« napisal »hrvaško«.

Službeno glasilo JRZ »Samouprava« poroča o tem pa misli, da se je to moglo pripetiti Jelašiću iz profesorske raztresenosti zgolj.

Avtokratični nezmisel.

Dobro prikazuje nezmislčnost gospodarske avtarkije, tega vzora nacionalističnih držav, angleški gospodarski list »Financial News«:

»Nasledki avtarkijske politike Führerja in duceja so resni in težki. Pred vsem pomeni poraba nadomestnih proizvodov, če jo opazujemo na kratek rok, ostro zniževanje življenjske ravni. Lahko proizvajamo sami skoraj vsako stvar — razen kovin — če nimajo stroški nobene vloge. Na primer na Angleškem bi lahko za neko ceno pridelovali vso potrebo banan v steklenih rastlinjakih. Ali ljudstvo bi tedaj pač ne moglo kupovati banan. Prav tako dela lahko Nemčija sintetični kavčuk za gumasta kolesa iz premoga, uspeh pa bo, da ne bo nihče (razen vojske) mogel kupovati avtomobilov.«

Avtoritarna pohaba možganov.

Dunajski dnevnik »Die Stunde« pripoveduje o kitajski šegi, ki je sedem sto let zahtevala za žene takomenovane lilijske, to se pravi dejansko pohablјene noge in ki je nepohablјene težko obdavlјevala. Medtem pa spet obdavlјuje sodobna Kitajska pohablјene noge, da odpravi nezmislčnost trpinčenje ženskih otrok. K temu pripominja:

»Pri nas v Evropi niso nikoli popravljali na tak kitajski način narave, toda ali bi ne bil že čas, prenehati pri nas prav zgoraj, marveč pri možganih, z bandažiranjem in trpinčenjem s posilnim prepogibanjem in preoblikovanjem tam, kjer je prišla v navado, tam, kjer še ali že spet velja za čednost.«

Urednik in izdajatelj: Karel Andreč v Ljubljani.